

Berde Mózes végrendelete.

Itt közöljük a nagy alapító végrendeletét :

„Végrendelet.

Korom int : hogy rendezzem házamat, ügyeimet, testemnek és lelkemnek ép és egészséges állapotjában.

Halálom esetére mai napig tett szóbeli vagy írásban tett minden végrendeleteimet, intézkedéseimet ezennel megsemmisítem.

Törvényes egyenes örököseim nem lévén, kiknek köteles részszel tartoznám, lelkemben azon kérdés merült fel : kinek javára és érdekében rendelkezem, véres verejtékkel szerzett vagyonomat kinek hagyományozzam ? és lelkem esmerete felelete ime : szenteljem a közjóra, de tekintettel rokonaimra is.

Ime az irány, melyet lelkem esmerete megjelölt :

Tehát valamelyik testületnek, melynek élete biztos, a közjóra fennállása hasznos, vagyonkezelése megbízható, és hasonló intézetek között leginkább van szüksége segélyre, hagyományozom ezen végrendeletemben minden ingó és ingatlan vagyonomat jogaimmal együtt.

Ilyen testület a Magyar Unitárius vallás-közönség (Status Unitarius), melynek nyomasztó szükségei segélyért kiáltanak, midőn más és a többi egyházfelekezetek, részint királyi, részint gazdag magánadományozások által és az unitáriusoktól jogtalanul és erőszakkal elvett alapítványokkal, oskolákkal oly gazdagok, hogy segélyre épen nem szorulnak.

A méltányosság, az osztó igazság és lelkiismeretem parancsát követem tehát, midőn ezennel végrendelem a magyar unitárius vallás-közönséget egyetemes, általános örökösömnek (Universalis Haeres) minden ingó és ingatlan javaimban és jogaimban kivétel nélkül, de az alább látható és általa szorosan megtartandó feltételek és szabályzatok megtartása mellett :

1. §. Halálom után leltározza azonnal minden javaimat, rendezi, gyümölcsöztetését útnak indítja és örökre külön számadás mellett nevenem kezeli.

2. §. Az évenként befolyandó jószág- és kamatjövedelmekből há-

rom év alatt pontosan kifizetendi a következő hagyományaimat a nevezett hagyományosoknak:

a) Berde István, Andor, Gábor és Juliska testvéreknek, az én keresztgyermekeimnek egyenlő arányban osztandólag két ezer forint.

b) A laborfalvi unitária Ecllésiának tornya, temploma javítására egy ezer forintot.

c) a kolozsvári unitária Ecllésiának négy ezer forintot.

d) a kolozsvári Valéria árvaháznak kétszáz frtot.

e) Kolozsvárott állítandó vakok intézete alapjára, a város kezére adandó öt ezer frtot.

f) Márkos Ferencznek egy ezer frtot o. é.

g) Toroczkói unitária Ecllésiának, illetőleg oskolájának a székelyfiuk taneszközei megszerzésére 300 frtot. ⁵

h) Korpádi, Buni gazdasági cselédeimnek családonként egy-egy darab csász. aranyat.

a) b) c) d) e) g) alatt nevezett hagyományok árvai szabályzat szerint kezelendők vagy ingatlanokban fektetendők;

a tőke el nem költhető;

a kamatok $\frac{1}{4}$ része tőkésítendő, $\frac{3}{4}$ -de elkölthető a nevezett célra; Berde Mózsa alapítványa név alatt kezelendők.

3. §. Az írt legatumok kifizetése és az írt feltételekhez képest elrendezése után:

a) a kereszturi Unitarium Gymnasium részére tőkepenzeimből külön kiszakít egyszázezer frtot o. é., melyből a nevezett oskola a kamatok $\frac{1}{5}$ -ét tőkenevelésre fordítja, $\frac{4}{5}$ -ből a tanárok fizetését fedezi, ha mi fenmarad: az oskola könyvtárát gyarapítja és egyéb szükségait fedezi;

b) Kolozsvári unitárius főiskolánk részére egyszázezer forintot szintén kiszakaszt s ebből ötvenezer forintot ezen oskolánk teljes és czélszerű kiépítésére fordít, de óhajtanám, hogy az egykori, most a Collegiumhoz foglalt tanári lakás tartassék fenn bérháznak a jövedelem megnyerése végett, és az új építkezés történjék az udvarban, vagy a telek hátulsó részében, a végén; 50000 forint $\frac{4}{5}$ -de kamataiból állítsák három tanári szék, $\frac{1}{5}$ tőkésítsék hasonló célra.

4. §. Fentebb tett intézkedéseim teljesítése után fennmaradandó értékpapírjaim és tőkepenzeim kamatai $\frac{2}{5}$ -de tőkésítendő, $\frac{3}{5}$ -de elkölthető évenként az alább látható célokra, és pedig:

a) Berde Áron kedves öcsémnek haláláig fizet évenként 500 frt ötszáz forintot o. é.

b) Ötszáz forintos alapítványt teszek évenként, az oskolai év végével kifizetendő, kolozsvári főiskolánk azon rendes tanárának, a ki

leczke óráját teljesen, minden percz levonása nélkül kitölti, egy órát sem mullaszt el, órája alatt csak tantárgyával foglalkozik s jó sikerrel tanított; ezen alapítvány fel nem osztható; czélom evel az, hogy szorgalomra serkentsem a tanár urakat s jutalmaztassék a szorgalom és lelkiismeretes működés.

c) Szegényebb és új alakuló Ecclesiáinknak feloszt évenként 1000 frt egy ezer frtot o. é.

d) Ecclesiáink egyházi tanítói jutalmazására, kik tantárgyaik mellett a méhészetet és gyümölcsészetet is tanítják jó sikerrel, kioszt egy ezer frtot o. é. évenként.

A felül maradáno kamatokból rendelkezhetik, mely nevezetes összeget teszen évenként, de tekintettel ezen végrendeletem elveire és szellemére, oskoláink, egyházaink javítására, emelésére, minden luxuriosus építkezések kizárásával.

e) Évenként Kolozsvártt tartandó főtanácsi gyűléseink alkalmával adandó egy közebédre hagyok 300, háromszáz frtot o. é.

f) A 2. §. alatt megnevezett legatumok kifizetése után az 1. §. értelmében befolyandó jövedelmekből egy tőke alapítottassék, melynek évenkénti jövedelme a hagyatékomat kezelendő biztosok jutalmazására fordítandó.

5. §. Házi butoraimat, köntösseimet, fehér- és ágyneműimet, pecsétnyomóimat, fegyvereimet öröklő Berde Béla; wertheim cassámat és tölgyfa íróasztalomat a vallásközönség, melyek a tanács-terembe helyezendők.

6. §. Kolozsváratt a Széchenyi-téren fekvő 20. h.-szám alatti telkemet a rajta fekvő építményekkel azon feltétel alatt hagyom a vallásközönségnek, hogy ennek jövedelméből kifizetvén minden adókat és költségeket, melyek a házzal kapcsolatban vannak, a fennmaradó jövedelem $\frac{1}{6}$ -dét tőkésíti évenként, $\frac{2}{5}$ -öd részéből a telek kiépítésére tőkét gyűjt, $\frac{2}{5}$ -öd részét a Berde családból származó és oskoláinkban tanuló ifiaknak ösztöndíjba kiosztja.

7. §. Kolozsmegyében Korpádon és határaiban fekvő ingatlan birtokaimat minden jogaimmal öröklő Berde Béla és az Unitárius vallásközönség a következő szabályzattal:

Berde Béla kedves öcsém és mindenkor az ő törvényes fiú örökössei közül a legidősebb fiú bírja, használja és élvezze jövedelmeit felosztatlanul, felosztani, megterhelni adósságokkal, vagy megcsónkítani, részben vagy egészben eladni szabad nem lészen, ellenkezőleg azt conserválja, szépíti, javítja és kihalásuk után teljesen teher-

mentesen a rajta találtatandó építményekkel át száll a vallás-közönségre, melynek évenként fizetnek egy darab cs. aranyat jogai elismerése czímén.

8. §. Kis-Küküllőmegyében N.-Bunon és ennek határában fekvő birtokaimat minden jogaimmal, az ezekben találtató építményekkel, minden ingó javakkal, terményekkel örökli a Vallásközönség, és ennek jóvedelmeiből ezennel kenyér, illetőleg czipó alapítványt teszek, és pedig:

Kolozsvári főiskolánkban 100, száz, Tordai iskolánkban 50, ötven, Sz.-Kereszturi iskolánkban 50, ötven, összesen 200, kétszáz jó erkölcsű, igazán szegény, jó tanuló, a törvényeket tisztelő, unitárius tanuló részére úgy, hogy minden tanuló kapjon naponként három jó, egészséges, tápláló kenyeret vagy czipót; ilyen czipót egy 16 kupás erdélyi vékából szokás sütni 60 darabot, egy óra kell tehát $1\frac{1}{2}$ véka, 10 óra, tehát egy iskolai évre 15 erdélyi 16 kupás véka búza; az összes évi szükséglet 3000 véka.

A laborfalvi Berde, Márkos és más tanulóknak is kikötöm az elsőbbségi jogosultságot a czipó-alapítványra, szülőföldem iránti szeretetből.

9. §. Tőkepénzeim és ingatlan birtokaim gondos és hasznos kezelése iránt megvagyok győződve, esmervén vallásközönségünk lelkiismeretes kezelési rendszerét és szokását, mégis, miután korunkban a kapzsiság és korrupció annyira terjed, nem tudom eléggé kérni az illetőket, hogy ezen czélokra tett, sok fáradsággal, áldozattal szerzett hagyományomat épségben őrizze meg, mire egyébiránt felelősséggel is köteles; felhivom egyszersmind az ország közoktatási miniszterét, illetőleg kormányát is, méltóztassék kegyes figyelmével kísérni ezen hagyaték kezelését és a végrendelet végrehajtására felügyelni, szükség esetében az illetékes hatóságot reá szorítani. Ezen avatkozás azt hiszem autonomiáknak nem árthat.

10. §. Czéлом volt, az ma is, hogy tőkepénzeimet, értékpapirjaimat ingatlanokba fektessem de nem sikerült, erre hívom fel a vallásközönséget is, méltóztassék adandó alkalommal egy czélszerű, jóvedelmes fekvő birtokba befektetni, s ez esetben csak, Buni birtokom is eladható, hogy minden vagyonom egy testben legyen, Kolozsvári házam és Korpádi birtokom kivételével.

A tőkepénzek és papirok nagy óvatossággal kezeltessenek.

Ha ingatlan birtok vásároltatnék, a tőkepénzek, papirok, sőt a Buni jószág árával is, a vásárlandó birtokon a befektetett értékek alapítványai rajta fekszenek, illetőleg hordozni fogja.

11. §. Azokat, kik ezen végrendeletemet bármily okból megtá-

madnák perrel, vagy bármily okból máskép, ezennel kizárom minden vagyonomból.

12. §. Ezen végrendeletem pontos végrehajtására és tömegem további kezelésére felkérem, illetőleg megbízom az Augustinovich alapítvány az időszerinti kezelő biztosságait, a kik főgondnokunk és püspökünk mellé az egyházi főtanács által elválasztandó három gyakorlati esemertekkel bíró urak felügyelete és rendelkezése szerint és felügyelete mellett teljes felelősséggel járnak el, s eljárásukról leszámolnak az Egyházi fő, illetőleg képviselő Tanácsnak.

13. §. Temetésem, mint életem volt, legyen egyszerű, koszorúk és czifraság nélkül reggeli órában, egész csendességben, nem kriptában, hanem hideg földben, síromat fedje egy nagy kőkoporsó hazai anyagból, a lehetőleg legkeményebből, ha halálom Bunon lesz, a gyümölcsösomben, egy nagy, egyedül álló nagy szép tölgyfa alá, ha Kolozsvártt — a köztemetőben.

Aláírásom előtt megjegyzem, hogy jelen végrendeletem 3-ik oldalon alsó 10-ik sorában írt e), betű, valamint a 4 oldal felső 16. sorában ezen szó: áldozattal, általam helyesbítették.

Hogy ezen két ívre terjedő saját pecsétemmel lepecsételt, sajátkezűleg írt és sajátkezűleg általam aláírt végrendelet az én végakaratomat tartalmazza, az erre felkért és együttesen jelenlévő végrendeleti tanuk előtt aláírásommal igazolom.

Kelt Kolozsvártt, 1888. szeptember 10-ik napján.

Berde Mózsza, s. k.

Alólírott Tamássy János és Szász Ádám, mint az általunk személyesen ismert kolozsvári lakós Berde Mózes úr által felkért és együtt jelenlévő végrendeleti tanuk, igaz hitünk szerint bizonyítjuk, hogy nevezett Berde Mózes úr, a mi együttes jelenlétünkben közös magyar anyanyelvünkön, ép észszel kijelentette, miként fennebbi két ívre terjedő és lepecsételt okíratot ő sajátkezűleg írta teljtartalmulag és az, az ő végrendeletét tartalmazza, egyúttal igazoljuk, hogy végrendelező Berde Mózes úr fennebbi végrendeletét a mi együttes jelenlétünkben sajátkezűleg aláírta.

Miről a sajátkezűnk aláírásával adjuk ezen bizonyítványunkat.

Kolozsvártt, szeptember 10. 1888.

Tamássy János, s. k.

Szász Ádám, s. k.

mint felkért végrendeleti tanuk.

Hitelesítés 1 frt.

Jkv. felv. 25 kr.

Bélyeg 1 frt.

1 frt.

Általam a mai napon 569/888. ügy szám alatt felvett jegyzőkönyv alapján bizonyítom, hogy az általam személyesen ismert Berde Mózes úr mint végrendelező, továbbá Tamássy János és Szász Ádám urak, mint végrendeleti tanúk, mindnyájan birtokosok, kolozsvári lakók, ezen okmányon lévő aláírásaikat előttem, általuk sajátkezűleg aláírtnak elismerték.

Kolozsvártt, 1888. Ezernyolczszáznolczvannyolcz évi september 10. tizedik napján.

(P. H.) A kir. közjegyzői kamara 106/86. számú rendelvénye alapján Schilling Rudolf közjegyző helyett:

Dr. Árkossy Gyula, s. k.

8925—893.

Ezen végrendelet a mai napon jelen szám alatt felvett jkönyv alapján kihirdettetett. A királyi törvényszék. Kolozsvártt, 1893. sept. 28.

(P. H.)

Szász Béla, s. k.
kir. ítélőtábla bíró.

Gyöngymondatok.

(Ujkori íróktól.)

D i c s ő s é g.

Ingatag dicsőséget szomjazni, vagy kincset selyem zacskókba tömni: ezeknek csak bolond és halál örvendhetnek. *Shakespere.*

Dicsőség a szemet elvakító semmi. *Petőfi.*

Mi a dicsőség? tündöklő szivárvány, a napnak könnyekben megtört sugara. *Petőfi.*

Mint habgyűrűzés, olyan a dicsőség, szüntelen terjed és halad, míg szélesülve semmiségbe vesz. *Shakespere.*

Féregdicsőség, a miben ragyogsz; álom csupán, mit életnek nevezsz: ma élsz és holnap eltűnysz, és senki sem szól rólad, hogy ki voltál. *Jkai.*

Amely király szereti a dicsőséget, szereti a közjót. *Voltaire.*

Hová lennének el az erényes és dicséretes tények, ha a dicsőséget különösen nem szeretnők. *II-ik Friderik.*

A dicsőség egyedüli jutalma a szép tényeknek, minden más hasznok elmúlnak, vagy épen keserűséggel vegyülnek: a dicsőség megmarad, mikor tisztán áll. *Voltaire.*

Mentől nagyobb az akadály, annál nagyobb a dicsőség. *Molière.*

A dicsőség léptei, mint a gyönyörői csak a sírba vezetnek. *Chateaubriand.*

A dicsvágy minden államban nő, vagy fogy a szabadsággal; a szolgai állapottal pedig épen nem szokott társulni. *Montesquieu.*

Mikor az ember a dicsőséggel hal meg, akkor nem hal meg. *Richer.*

Ha nagy neved keletkezett, ne törpítsd el kevelységgel; ne család, ne ámitsd, hosszasan a közfigyelmet. *Petrárka.*

A dicsőségszeretet legkésőbbben költözik ki szivünkéből, de azt a hiúsággal nem kell összetéveszteni. A hiúság másoktól várja a helyeslést; a valódi dicsőség titkos tanuja pedig a lelkiismeret. *Lambert örgrófné.*

A kik dicsőségre, nagy tisztességre vágynak, gyakran hiányzik befaló kenyerök. *Marmontel.*

A mely sziv magát a dicsőség óhajtására adja, csupán magával tanácskozik s magának hiszen; s bár nagyok tényei, elpirulhatna, ha saját erénye nem sarkalná. *Corneille Tamás.*